

*Irina ȘIHOVA,
Iulii PALIHOVICI*

ASPECTE ETNOLOGICE ALE ISTORIEI LEGISLAȚIEI IMPERIULUI RUS REFERITOARE LA EVREI (ANII 1762–1818)

<https://doi.org/10.52603/rec.2021.29.08>

Rezumat

Aspecte etnologice ale istoriei legislației Imperiului Rus referitoare la evrei (anii 1762–1818)

Acest articol este primul studiu în limba română al aspectului etnologic al istoriei legislației Imperiului Rus referitoare la evrei. Folosind materialul primar specific actelor legislative și material factologic, autorii investighează istoria apariției evreilor în granițele Imperiului Rus, creării și funcționării Zonei de Ședere permanente a evreilor și evoluția atitudinii oficiale a autorităților față de aceștia. Autorii dezvăluie trei poziții fundamentale pe care s-a construit întreaga politică imperială cu privire la evrei: evreii din Imperiul Rus au dreptul să trăiască numai în anumite regiuni; sunt atașați de qahale (mai târziu – societăți evreiești), cu responsabilități colective față de stat; dările evreilor sunt mai mari decât ale celorlalți cetățeni ai imperiului, indiferent de statutul lor economic. O scurtă perioadă de liberalizare în primii ani ai domniei lui Alexandru I, al cărui „Dispoziție privind organizarea evreilor”, fie și la nivel declarativ, le-a dat evreilor drepturi aproape egale cu ceilalți cetățeni ai Imperiului și i-a încurajat la integrare culturală și economică. Cercetarea se concentrează pe aspectul regional: istorie, populație, teritoriile Republicii Moldova și României moderne. Cadrul cronologic al acestui articol se limitează de la începutul domniei Ecaterinei a II-a (1762) până la crearea regiunii Basarabia (1818). În viitor, studiul va fi continuat din punct de vedere istoric, până la prăbușirea Imperiului Rus și abolirea Zonei de Ședere.

Cuvinte-cheie: istorie, etnologie, evrei, legislație, Zona de Ședere, Imperiul Rus, Basarabia, regiunea Basarabia.

Резюме

Этнологические аспекты истории законодательства Российской империи в отношении евреев (1762–1818)

В настоящей статье впервые на румынском языке рассматривается этнологический аспект истории права в Российской империи относительно евреев. Авторы на конкретном первичном материале законодательных актов, а также другом историческом материале исследуют историю появления евреев в границах Российской империи, историю создания и функционирования Черты постоянной еврейской оседлости и эволюцию официального отношения к ним власти. Выявляются три принципиальные позиции, на которых строилась вся политика Российской империи, касающаяся евреев: евреи внутри Российской империи имеют право жить только в определенных регионах; они прикрепляются к каалам (позднее – еврейским обществам), которые несут коллективную ответственность перед государством; подати с евреев выше, чем с прочих граждан империи, независимо от их экономического

положения. Изучается стоящий особняком в истории черты оседлости и в российской истории вообще краткий период либерализации в первые годы царствования Александра I, чье «Положение» давало евреям почти равные с остальными гражданами империи права и поощряло их к культурной и экономической интеграции. Особый акцент в исследовании делается на региональном аспекте: истории, населении, территориях современных Республики Молдова и Румынии. Хронологические рамки настоящей статьи ограничиваются началом царствования Екатерины Великой (1762) и созданием Бессарабской области (1818). В перспективе исследование будет продолжено исторически, вплоть до распада Российской империи и отмены черты оседлости.

Ключевые слова: история, этнология, евреи, законодательство, черта оседлости, Российская империя, Бессарабия, Бессарабская область.

Summary

Ethnological aspects of the history of the legislation of the Russian Empire regarding Jews (1762–1818)

The article for the first time in Romanian examines the Jewish ethnological aspect of the history of law in the Russian Empire. The authors, using specific primary material of legislative acts, as well as other historical sources, investigate the history of the appearance of Jews within the borders of the Russian Empire, the history of the creation and functioning of the Jewish Pale of Settlement and the evolution of the official attitude towards them. The authors reveal three fundamental positions on which the entire policy of the Russian Empire regarding the Jews was built: Jews within the Russian Empire have the right to settle only in certain regions; they are attached to the kahals (later – Jewish societies), which are collectively responsible to the state; taxes from Jews are higher than from other citizens of the empire, regardless of their economic status. The particular study is devoted to the short period of liberalization in the first years of the reign of Alexander I, whose "Polojenie o evreiah" at the declarative level gave Jews almost equal rights with the rest of the citizens of the Empire and encouraged them to cultural and economic integration. The research focuses as well on the regional aspect: history, population, territories of the modern Republic of Moldova and Romania. The chronological framework of this article is from the beginning of the reign of Catherine the Great (1762) to the creation of the Bessarabian region (1818). In the future the study will continue historically, until the collapse of the Russian Empire and the abolition of the Pale of Settlement.

Key words: History, ethnology, Jews, legislation, Pale of Settlement, Russian Empire, Bessarabia, Bessarabian region.

În 1812, în urma Păcii de la București, Basarabia nu numai că a intrat sub jurisdicția Imperiului Rus, ci a și fost inclusă în Zona de Ședere permanentă a evreilor – acele regiuni de sud-vest ale Imperiului în care evreilor (mai exact iudeilor) le era permis să locuiască permanent. Inițial, Basarabia și-a păstrat statutul de autonomie. Însă din 1835, legislația imperială a fost pe deplin aplicată și evreilor basarabeni. Concentrată în principal în Chișinău și uiezul cu același nume și în partea de nord a guberniei, populația evreiască a crescut de la 19.013 în 1817 și 43.062 în 1836 la 228.620 (11,8% din populația totală) în 1897.

În ordinea cronologică observăm anumite etape în schimbarea legislației Imperiului Rus în privința evreilor. Astfel, în 1791, un decret al țarinei Ecaterina a II-a prevedea că evreilor li se permite să trăiască și să lucreze numai în anumite gubernii. Dar luarea acestei decizii a fost precedată de câțiva ani de ezitare.

După cum se știe, Ecaterina a II-a a urcat pe tronul rus în iulie 1762. Este mai puțin cunoscut faptul că a trebuit să rezolve literalmente încă din primele zile ale domniei „problema evreiască”, care părea să nu fi existat pentru imperiu. Ea însăși (vorbind despre sine la persoana a treia) a scris în «Мемуары» (Memorii): „În a cincea sau a șasea zi după accesarea Ecaterinei a II-a la tron, ea a apărut în Senat <...>. Din păcate, s-a întâmplat ca în această sesiune <...> să fie un proiect care să permită evreilor să intre în Rusia. Ecaterina, considerând că îi este greu să dea consimțământul pentru această propunere, recunoscută în unanimitate de toți ca fiind utilă, a fost scoasă din această dificultate de senatorul kneazul Odovskiy, care s-a ridicat și i-a spus: «Maiestatea voastră, înainte de a decide, poate a-ți binevoi să vedeți ce a scris Împărăteasa Elisaveta cu propria ei mână pe câmpul unei propuneri similare?». Ecaterina a ordonat aducerea registrelor și a constatat că Elisaveta, în evlavia ei, scrisese pe margine: «Nu vreau câștig de la dușmanii lui Iisus Hristos». Nu a trecut nici o săptămână de la ascensiunea Ecaterinei la tron; ea a venit la putere pentru a proteja credința ortodoxă; <...> a începe cu o astfel de măsură putea atâta spiritele, însă a considera propunerea dăunătoare îi era imposibil. Ecaterina s-a adresat procurorului general după ce acesta a numărat voturile, zicându-i: „Aș vrea ca acest caz să fie amânat pentru altă dată”. Deci, adesea nu este suficient să fii iluminat, să ai cele mai bune intenții și puterea de a le îndeplini” (Ecaterina, 1990).

Altfel spus, circumstanțele, Consiliul și Ecaterina însăși erau în favoarea șederii evreilor în interiorul granițelor imperiului; Imperiul rus avea nevoie stringentă de noi locuitori pentru a coloniza Novorosia, regiune situată la nord de Marea Neagră, recent cucerită, iar evreii erau printre candidații eligibili. Dar înțeleaptă și cu multă viziune, Ecaterina a înțeles că

relocarea în masă a celor de alte credințe în Rusia, chiar la începutul domniei sale, ar provoca neînțelegeri și chiar, poate, tulburări în rândul populației care sărăciseră complet în ultimii ani ai domniei Elisavetei. Drept urmare, la 4 decembrie a aceleiași 1762, Ecaterina a semnat Manifestul „Despre permiterea străinilor, cu excepția jidanilor, să intre și să se stabilească în Rusia” (ПСЗРІ, vol. XVI, nr. 11.720: 126-127) (evidențierea prin cursiv ne aparține).

Dar cursul istoric al evenimentelor nu mai putea fi oprit. Ecaterina nu putea decât să atenueze inevitabilul.

De altfel, primul vestitor al creării Zonei de Ședere a evreilor a fost Decretul semnat de Ecaterina cea Mare la 16 noiembrie 1769 „Cu privire la acordarea dreptului valahilor, grecilor, armenilor și rascolnicilor trecuți în rezervă din armata activă pentru a alege un loc de ședere sau de a intra în slujbă după dorința lor și de a permite evreilor să se stabilească numai în provincia Novorosiyk” (ПСЗРІ, vol. XVIII, nr. 13.383: 1018). Pentru prima dată în istoria Imperiului Rus, acest decret le permitea evreilor șederea în guberniile interioare, actele legislative anterioare lui interpretându-i pe „jidani” (denumire împrumutată din poloneză, cu care evreii erau numiți reglementar până la sfârșitul secolului al XVIII-lea) ca indezirabili, cărora nu li se permitea șederea în Imperiul Rus sau care erau expulzați din acesta.

Am dori să atragem atenția asupra faptului că același decret prevedea în mod special dreptul valahilor (adică moldovenilor / românilor) „de a le oferi alegerea modului de viață în Imperiul Rus, adică: să se stabilească în provincia Ekaterininskaia și în Malorosia, sau să se înroleze în Regimentul Moldovenesc de husari sau, primind din regiment o mărturie scrisă, să plece în alte părți ale Imperiului pentru orice fel de îndeletnicire sau servicii persoanelor particulare” (ПСЗРІ, vol. XVIII, nr. 13.383: 1018). Într-adevăr, cunoaștem multe exemple de așezare a moldovenilor într-o regiune populată, care în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea – începutul secolului al XIX-lea și-a schimbat granițele și denumirea de mai multe ori: Noua Serbie, Novorosia, gubernia Novorosiyk și, în cele din urmă – gubernia Herson. Astfel, târgul Kalnibolota se numea neoficial „Compania 5” și a fost înființat în 1752 ca loc de dislocare permanentă a companiei a cincea a regimentului de husari moldoveni; iar în 1805 (chiar înainte de războiul ruso-turc din 1806–1812 și pacea de la București!), aici s-au mutat din Moldova primele 10 familii de evrei.

Doar doi ani mai târziu, în 1772, Ecaterina a II-a, regele prusac Frederic al II-lea și moștenitorul tronului austriac, Iosif al II-lea, au ajuns la un acord privind împărțirea unor pământuri ale Rzeczpospolitei, conform căreia Rusia a obținut nordul și ținuturile estice

ale Marelui Ducat al Lituaniei. Acest act a intrat în istorie ca prima împărțire a Rzeczpospolitei. Moldova a fost implicată indirect în această situație istorică. În realitate, concomitent cu războiul din Polonia, Rusia era implicată în război și cu Turcia (războiul ruso-turc din 1768–1774). S-a creat o situație în care Moldova și Țara Românească s-ar fi regăsit în sfera influenței ruse. Nedorind consolidarea influenței rusești în Balcani, regele Frederic al II-lea cel Mare a propus Rusiei să renunțe la Moldova și Țara Românească și, drept compensație pentru cheltuielile militare, a propus Rusiei împărțirea Rzeczpospolitei cu Prusia. Anexarea Basarabiei de către Imperiul Rus a fost amânată cu 40 de ani – cu prețul anexării unei părți a Marelui Ducat al Lituaniei.

Tratatul de la Viena a fost semnat la 19 februarie 1772. În temeiul tratatului, Pomerania și o parte din provincia Poznan au fost cedate Prusiei; Austriei – Galiția, iar Rusiei – partea de est a Belarusului de astăzi, transformată în guberniile Moghiliov (Moghilău) și Poloțk, care mai târziu devenise gubernia Vitebsk.

Pe teritoriul Rusiei s-au pomenit zeci de mii de evrei lituanieni care, în mod neașteptat pentru ei, au devenit supuși ai Rusiei și au stârnit nedumerirea oficialilor ruși, care pentru prima dată întâlneau evrei. „Întregul Belarus este plin de ei”, a menționat Ecaterina într-o scrisoare către filosoful francez D. Diderot (apud: Kandel 2014: 129). Pe 13 septembrie a aceluiași an, Ecaterinei ia fost înmănat raportul guvernatorului general al Belarusului Cernișev „Cu privire la instituirea recensământului pentru colectarea impozitelor pe cap de locuitor în provinciile belaruse <...>”: „Binevoii să decretați începutul recensământului în ordinea stabilită <...> pentru a-i pune pe picior de egalitate cu ceilalți țărani din țară, cu o dare de șapte grivne <...>. De la evrei, de asemenea, o taxă de o rublă <pe cap>, și să fie atribuiți qahalelor, care ar trebui să fie stabilite prin considerațiunea guvernatorilor și după necesități” (ПСЗРІ, vol. XIX, nr. 13.865: 571-573).

Devenise imposibil de a scăpa Rusia de evrei: erau prea mulți, iar rolul lor în activitatea economică era prea important, astfel încât expulzarea lor ar fi subminat economia regiunii anexate. Rămânea doar soluția de a-i menține în limitele Zonei de Ședere. Deja în 1772, au fost legalizate și consolidate trei poziții fundamentale, pe care s-a construit întreaga politică „evreiască” a Imperiului Rus: evreii din Imperiul Rus aveau dreptul să trăiască numai în anumite regiuni; erau organizați în qahale, iar qahalele purtau responsabilitate colectivă față de stat (formal, qahalele au fost desființate în 1844, dar chiar și după aceea, colectarea impozitelor și organizarea recruților a rămas în responsabilitatea societăților evreiești); taxele de la evrei erau mai mari decât de la ceilalți cetățeni ai im-

periului, indiferent de statutul lor economic.

Politica ulterioară a Imperiului Rus în ceea ce privește evreii putea fi mai permisivă, sau mai dură, funcție de perioade. În ultimii ani a domniei Ecaterinei a II-a, au avut loc împărțirile a doua (7 aprilie 1793) și a treia (24 octombrie 1795) a Rzeczpospolitei. Podilia, Volînia, Minsk și ținuturile adiacente, dens populate de evrei, au devenit parte a Zonei de Ședere. Ecaterina continuă să înăsprească legislația referitoare la evrei. În iunie 1794 (între cea de a doua și a treia împărțiri a Rzeczpospolitei), ea a semnat un decret care înăsprea și mai mult povara fiscală pentru evreii ruși: „Despre dările evreilor, înscriși în orașe ca cetățeni și negustori, stabilite de două ori mai mari decât cele datorate de cetățeni și negustori de credință creștină de orice confesiuni”: „<...> care nu vor să rămână, să li se dea libertate, în baza Regulamentelor privind orașele, după plata unei dări duble de trei ani, să plece din imperiul nostru” (ПСЗРІ, v. XXIII, nr. 17.224: 532). Cu alte cuvinte: dacă alegi să trăiești în Imperiul Rus, plătește de două ori mai mult decât alți negustori sau cetățeni creștini (altfel zis concurenți!); sau plătești imediat cât plătesc alții timp de 6 ani și pleacă; sau acceptă să fii botezat. Ca urmare, printre evrei domnea o sărăcie disperată, qahalele cumula arierate uriașe și numai cei mai descurcări supraviețuiau în afaceri. Cu toate acestea, puțini evrei s-au convertit la creștinism.

Un an mai târziu, în mai 1795 (imediat după a treia împărțire a Rzeczpospolitei) – unul dintre punctele decretului „În ce privește unele dispoziții de organizare a guberniei Minsk”: „Evreii cărora li se permite prin decretul nostru din 23 iunie 1794 <...> să se ocupe de comerț și meșteșugărit și care nu numai în orașe și târguri locuiesc, ci și prin sate sunt împrăștiati, <...> să se străduie să-i mute în orașe de uiezd, astfel încât acești oameni să nu hoinărească în detrimentul societății, ci prin comerțul și înmulțirea artizanatului și a meșteșugurilor să obțină profit pentru ei înșiși și să aducă foloase obștii” (ПСЗРІ, vol. XXIII, nr. 17.327: 694-695). Astfel, pentru prima dată apare o nouă restricție: chiar și în limitele Zonei de Ședere, evreii puteau trăi nu oriunde, ci doar în orașe (mai târziu - și în târguri și colonii evreiești, special constituite).

Fiul și moștenitorul Ecaterinei, Pavel, în timpul scurtei sale domnii de patru ani, a confirmat decretele în vigoare privind dubla impozitare a evreilor, ariile șederii lor și a fondat, deopotrivă, cenzura evreiască: „Maiestatea Sa Imperială a binevoit să decreteze: pentru a studia cărțile în limba evreiască care se aduc în Rusia, să se angajeze în Cenzura de la Riga doi evrei, cu bune abilități pentru un astfel de exercițiu” (ПСЗРІ, v. XXIV, nr. 18.186: 760).

Poetul și oficialul rus Gavriil Derjavin a fost de-

tașat de două ori în zonele dens populate de evrei din provincia Minsk. El a întâlnit prima dată o comunitate evreiască organizată în 1799, în timpul unei călătorii în Belarus. În această călătorie a luat naștere dorința lui de a rezolva „problema evreiască”. După înțelegerea sa, acest lucru însemna a proteja populația creștină de exploatare de către evrei și, în același timp, a face ca evreii să aducă foloase statului. Ca rezultat a apărut proiectul de reformă a legii, pe care Derjavin însuși l-a numit «Мнение о евреях» (Opinie despre evrei), prin esența sa, un proiect antisemit. Astfel, crezând că evreii urăsc creștinii, Derjavin propune: să se interzică evreilor să angajeze servitori creștini; să nu se permită evreilor exilați în Siberia să-și ia soțiile cu ei („ca să nu se înmulțească și să corupă inima Imperiului...”); să diminueze puterea qahalurilor astfel încât evreii să poată fi asimilați; să distrugă vechiul sistem de auto-guvernare a comunităților prin propriile impozite, dări și amenzi și, în același timp, să interzică evreilor să fie aleși în organele de breaslă (dând astfel toată puterea de a lua decizii privitor la evrei în mâinile concurenților lor creștini), precum și ai priva pe evrei de dreptul de a comercializa băuturi și de a închiria bunuri. Derjavin considera că izolarea evreilor de creștini prin mutări masive și interzicerea completă a șederii (cu rare excepții) în provinciile interioare, ar constitui un beneficiu. Argumentele lui Derjavin în favoarea abolirii autonomiei comunităților evreiești, și anume izolarea lor, un „stat în stat”, a devenit în viitor baza antisemitismului rus în secolul al XIX-lea. (după Klier, 352). Cu toate acestea, epoca lui Pavel I s-a încheiat neîncepându-se, iar fiul său, Alexandru I, nu a susținut acest proiect și nici alte proiecte antisemite.

Avântul lui Alexandru pentru reforme a avut un început excelent și a fost marcat de o liberalizare semnificativă a politicii interne, inclusiv în privința evreilor ruși. În noiembrie 1802, Alexandru a ordonat formarea unui comitet special care să ia în considerare cazurile referitoare la statutul evreilor din Imperiu. În decembrie 1804, el a semnat «Положение о устройстве евреев» (Dispoziție privind organizarea evreilor) (ПСЗРИ, v. XXVIII, nr. 21.547: 731-737) – mult mai liberală în comparație cu legile anterioare. Această dispoziție era destul de detaliată, compusă din șase secțiuni și 54 de puncte, pe opt pagini. „Dispoziția” începea cu secțiunea «О просвещении» (Despre educație), care le oferea copiilor evrei dreptul de a studia în mod egal cu cei creștini și încuraja studierea limbilor rusă, poloneză sau germană; continua cu «О разных состояниях и промыслах евреев и преимуществах» (Despre categoriile și îndelnicirile evreilor și avantaje), care încuraja (inclusiv prin acordarea împrumuturilor) ocuparea evreilor în agricultură (astfel au apărut primele colonii agricole

evreiești), meșteșuguri, producție (în același timp, a interzis categoric evreilor de a deține cărciumi). Secțiunile a treia și a patra, «О обязанностях евреев по вышеозначенным их состояниям» (Cu privire la îndatoririle evreilor conform categoriilor menționate mai sus) și «О гражданском устройстве евреев» (Cu privire la starea civilă a evreilor) reglementau problemele cetățeniei și stării civile, cereau obligatoriu apartenența evreilor unei moșii și unui qahal; în sfârșit, secțiunile a cincilea și a șasea, «О должности раввинов» (Despre autoritatea rabinilor) și «О должности кагалов» (Despre autoritatea qahalurilor), au limitat posibilitățile clerului și autorității seculare evreiești, subordonându-le legilor imperiului.

De fapt, „Dispoziția” le-a dat evreilor drepturi relativ egale cu restul cetățenilor Imperiului (inclusiv dreptul de a fi aleși ca magistrați) și i-a încurajat la integrare culturală și economică. Discriminatorii, probabil, au rămas doar interdicția de a locui în guberniile interioare (iar în interiorul Zonei – în sate), astfel consolidându-se statutul Zonei de Ședere; interzicerea anumitor activități, cum ar fi cărciumăritul, închirierea și întreținerea caselor pentru oaspeți; păstrarea unei dări duble pentru evrei, din nou cu scopul de a încuraja evoluția lor către categorii mai „productive” (și invers, evreii, „care vor recurge la agricultura arabilă” erau scutiți de impozite pe o perioadă de 10 ani). Este greu de spus cât de mult s-ar justifica speranțele lui Alexandru pentru integrarea în masă a evreilor chiar în generația următoare (de altfel, prima secțiune a „Dispoziției” nu era despre moșii și ordine civilă, ceea ce ar părea logic, ci despre iluminare, adică integrare începând din copilărie). Cheia pentru a înțelege planurile lui Alexandru pentru integrarea economică completă a evreilor este paragraful 26: „Atunci când, în general, toți evreii din agricultură, manufactură și negustori vor demonstra o tendință și sârguință constante, guvernul, în consecință, va lua măsuri pentru a le egaliza dările cu ale celorlalți supuși” (ПСЗРИ, vol. XXVIII, nr. 21.547: 731-737).

În același timp, „Dispoziția” asigura evreilor dreptul la autonomie culturală și religioasă. Primele două clauze ale dispoziției sunt foarte reprezentative în acest sens:

„1. Toți copiii evreilor pot fi acceptați și educați, fără nicio diferențiere față de ceilalți copii, în toate școlile, gimnaziile și universitățile publice din Rusia.

2. Niciunul dintre copiii evrei, care a fost la școală în timpul educării sale, nu ar trebui, în nici un fel, să fie distras de la religia sa și nici să fie obligat să învețe ceea ce este contrar acesteia sau poate în dezacord cu aceasta” (ПСЗРИ, vol. XXVIII, nr. 21.547: 731). Însă, cu regret, ca și multe alte idei liberale ale

lui Alexandru, integrarea evreilor era doar o retorică bineintenționată, fără ca să urmeze acțiuni sistematice concrete.

În 1807, decretul nominal al lui Alexandru «О количестве капиталов, каковое должны объявлять купцы по гильдиям» (Cu privire la suma de capital pe care trebuie să o declare negustorii din bresle) nu numai că a introdus noi obligații financiare (pentru breasla I–50 mii ruble sau mai mult, pentru breasla a II-a – de la 20 la 50 mii ruble, pentru breasla a III-a – de la 8 la 20 de mii de ruble), dar și prevedea în mod specific: „Stabilim această măsură pentru toți negustorii <...>, fără a exclude evreii din acele gubernii în care le este permis negoțul și șederea. Aceștia, în loc să plătească dublu dările, vor plăti egal ca toți comercianții” (ПСЗРИ, vol. XXIX, nr. 22.678: 1321).

În sfârșit vine anul 1812, anul războiului cu Napoleon și anul victoriei Imperiului Rus asupra Imperiului Otoman în unul din războaiele ruso-turce. În mai 1812, Împăratul Alexandru I și Hanul Mahmud al II-lea au semnat „Tratatul de pace între Rusia și Poarta Otomană”, în care scrie: „Art. 4. <...> Râul Prut de la intrarea sa în Moldova până la revărsarea sa în Dunăre și malul stâng al Dunării, de la această revărsare la delta Chilia și până la mare, vor forma granița ambelor imperii. <...> Sublima Poartă Otomană cedează și predă Curții Imperiale Ruse pământurile de pe malul stâng al Prutului, cu cetăți, sate, târguri și locuințe situate acolo” (ПСЗРИ, vol. XXXII, nr. 25.110: 316-322). Astfel Basarabia, împreună cu toți evreii săi, a devenit parte a Imperiului Rus.

În 1817, Alexandru I a semnat decretul «Об учинении поверки прописных евреев по всем тем губерниям, где им жить дозволено» (Cu privire la evidența evreilor cu ședere în toate acele gubernii în care li se permite să locuiască) (ПСЗРИ, vol. XXXIV, nr. 26.805: 221-222). Iar după șase ani de perioadă de tranziție, la 29 aprilie 1818, intră în vigoare «Устав образования Бессарабской области» (Statutul formării regiunii Basarabia), în care este menționat în special: „Locuitorii regiunii basarabene sunt împărțiți în următoarele categorii: 1. Clericul, 2. Nobilimea, 3. Boiernașii, 4. Mazilii, 5. Ruptașii, 6. Negustorii și mic-burghezii, 7. Țăranii și agricultorii coloniști, 8. Țiganii ce aparțineau coroanei sau moșierilor, 9. Evreii”. (ПСЗРИ, vol. XXXV, nr. 27.357: 222). Astfel, la momentul anexării Basarabiei de către Imperiul Rus s-a conturat statutul juridic al evreilor: evreii sunt clasificați într-o categorie socială aparte, ceea ce corespunde întru totul atitudinii generale a autorităților imperiale față de evrei și explică evoluția legislației în privința lor. Aceste cinci decenii analizate constituie perioada incipientă a relațiilor între evrei și imperiu, care le-a schimbat în totalitate modul de viață.

În general, întreaga politică economică față de evrei a fost înrădăcinată în teoria fiziocraților: agricultura este cea mai importantă pentru economie, urmată de industrie și artizanat. Prin urmare, evreii, în mare parte, din motive istorice, mici meșteșugari și comercianți, erau percepuți ca un strat neproductiv al societății.

În continuarea studiului nostru, vom lua în considerare situația evreilor basarabeni în lumina statutului autonomiei oferite Basarabiei prin «Устав образования Бессарабской области» (Statutul formării regiunii Basarabia) și vom continua studiul din punct de vedere istoric, urmând perioada până la prăbușirea Imperiului Rus și abolirea Zonei de Ședere.

Lista abrevierilor

ПСЗРИ – Полное собрание законов Российской империи. Собрание 1-е.

Referințe bibliografice

Екатерина II. Сочинения / Сост. и примеч. В. К. Былинина и М. П. Одесского. М.: Современник, 1990. / Ekaterina II. Sochineniya / Sost. i primech. V. K. Byilinina i M. P. Odesskogo. M.: Sovremennik, 1990. http://az.lib.ru/e/ekaterina_w/text_0410.shtml (vizitat 21.05.2021).

Кандель Ф. С. Евреи России: времена и события. М.: Мосты культуры. Иерусалим: Гешарим, 2014. 800 с. / Kandel F. S. Evrei Rossii: vremena i sobyitiya. M.: Mostyi kulturyi. Ierusalim: Gesharim, 2014. 800 s.

Клиер Дж. Д. Россия собирает своих евреев. Происхождение еврейского вопроса в России: 1772–1825. М.: Иерусалим: «Гешарим» – Мосты культуры, 2000. 352 с. / Klier Dzh. D. Rossiya sobiraet svoih evreev. Proishozhdenie evreyskogo voprosa v Rossii: 1772–1825. M.: Ierusalim: «Gesharim» – Mostyi kulturyi, 2000. 352 s.

Мыш М. И. Руководство к русским законам о евреях. Издание четвертое, пересмотренное и значительно дополненное. СПб.: типография Бенке, 1914. / Mysh M. I. Rukovodstvo k russkim zakonom o evreyah. Izdanie chetvyortoe, peresmotrennoe i znachitelno dopolnennoe. SPb.: tipografiya Benke, 1914.

Полный хронологический сборник законов и положений, касающихся евреев, от Уложения царя Алексея Михайловича до настоящего времени, от 1649–1873 г. Извлечение из полных собраний законов Российской империи / сост. и изд. В. О. Леванда. СПб.: Тип. К. В. Трубникова, 1874. 1158 с. / Polnyiy hronologicheskii sbornik zakonov i polozheniy, kasayuschihsy evreev, ot Ulozheniya tsarya Alekseya Mihaylovicha do nastoyaschego vremeni, ot 1649–1873 g. Izvlechenie iz polnyih

sobraniy zakonov Rossiyskoy imperii / sost. i izd. V. O. Levanda. SPb.: Tip. K. V. Trubnikova, 1874. 1158 s.

Полное собрание законов Российской империи. Собрание 1-е. С 1649 по 12 декабря 1825 г., тт. 1–45. СПб.: Тип. 2-го Отд-ния Собств. Е. И. В. канцелярии, 1830. / Polnoe sobranie zakonov Rossiyskoy imperii. Sbranie 1-e. S 1649 po 12 dekabrya 1825 g., tt. 1–45. SPb.: Tip. 2-go Otd-niya Sobstv. E. I. V. kantselyarii, 1830. <http://elibrary.ru/nodes/178-rossiya-zakony-i-postanovleniya-polnoe-sobranie-zakonov-rossiyskoy-imperii-sobranie-1-e-s-1649-po-12-dekabrya-1825-g-spb-1830> (vizitat mart-mai 2021).

Полян П. М. Географические арабески: пространства вдохновения, свободы и несвободы. М.: Издательство ИКАР, 2017. 832 с. / Polyan P. M. Geograficheskie arabeski: prostranstva vdohnoveniya, svobody i nesvobody. M.: Izdatelstvo IKAR, 2017. 832 s.

Сборник законов о евреях с разъяснениями по определениям Правительствующаго Сената и циркулярам министерств. Сост. Гессен И. В., Фридштейн В. СПб.: Издание Юридического книжного магазина Н. К. Мартынова. 1904. 422 с. / Sbornik zakonov o evreyah s raz'yasneniyami po opredeleniyam Pravitelstvuyushchago Senata i tsirkulyaram ministerstv. Sost. Gessen I. V., Fridshteyn V. SPb. Izdanie Yuridicheskogo knizhnogo magazina N. K. Martynova. 1904. 422 s.

Irina Șihova (Chișinău, Republica Moldova). Doctor în filologie. Centrul de Etnologie, Institutul Patrimoniului Cultural.

Ирина Шихова (Кишинев, Республика Молдова). Доктор филологии. Центр этнологии, Институт культурного наследия.

Irina Shikhova (Chisinau, Republic of Moldova). PhD in Philology. Center of Ethnology, Institute of Cultural Heritage.

E-mail: irina.shikhova@ich.md

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4315-6585>

Iulii Palihovici (Chișinău, Republica Moldova). Doctorand. Centrul de Etnologie, Institutul Patrimoniului Cultural.

Юлий Палихович (Кишинев, Республика Молдова). Докторант. Центр этнологии, Институт культурного наследия.

Iulii Palihovici (Chisinau, Republic of Moldova). PhD student. Center of Ethnology, Institute of Cultural Heritage.

E-mail: i.palihovici@ich.md

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3044-0205>